

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології Запорізького державного медико-фармацевтичного університету МОЗ України, кандидата медичних наук, доцента
СТОЛЯРЕНКА Андрія Миколайовича на дисертаційну роботу
ЧАБАНЮКА Сергія Олександровича «Легка розумова відсталість у осіб підліткового віку: клініко-віковий, медико-соціальний та реабілітаційний аспекти», подану до спеціальної вченої ради ДФ 17.600.058
Запорізького державного медико-фармацевтичного університету МОЗ України, що створена відповідно до наказу
в.о. ректора Запорізького державного медико-фармацевтичного університету від 05.05.2023 №141 на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

Актуальність теми дисертаційної роботи

У сучасному психіатричному дискурсі відбувається зміна формальної точки зору на розлади, що супроводжуються когнітивним дефіцитом, на більш персоніфіковану та гуманістичну. Виходячи з цього, більшість робіт, що присвячені проблематиці розумової відсталості наразі втрачають свою актуальність, зокрема через зміну наповнення самого терміну «розумова відсталість» та її критеріїв у сучасних медичних класифікаторах хвороб. Під час визначення факту наявності розумової відсталості та визначення рівня порушення когнітивної функції сучасним клініцистам варто підштовхуватися не илше від показників інтелектуального коефіцієнту (IQ), а і від рівня адаптивності функціонування обстежених. Міра адаптивності хворого у повсякденному житті є головним визначальним фактором у діагностиці зазначеного стану. Виходячи з цього, можна стверджувати, що розглянута робота, головною метою якої є підвищити ефективність діагностики та медико-соціальної реабілітації осіб

підліткового віку, що страждають на розумову відсталість легкого ступеня, шляхом удосконалення алгоритму діагностики та системи психотерапевтичної корекції та реабілітації, має значну актуальність та відповідає сучасним тенденціям у клінічній психіатрії.

Зв'язок теми дисертації з державними і галузевими науковими програмами

Дисертаційна робота є фрагментом науково-дослідної роботи кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології Запорізького державного медико-фармацевтичного університету МОЗ України «Коморбідність психічної та іншої патології» (№ держреєстрації 0117U006966). Автор є співвиконавцем роботи. У межах зазначеної теми дисертантом особисто проведено набір пацієнтів, клінічне обстеження, статистична обробка даних, аналіз отриманих результатів.

Наукова новизна результатів проведених досліджень та їх наукова обґрунтованість

Результати, що отримані при виконанні дисертаційної роботи Чабанюка С. О. мають наукову новизну, а саме: автором вперше було визначено характер впливу різних соціально-гігієнічних факторів на перебіг легкої розумової відсталості у підлітків. Виховання у багатодітній сім'ї, часті конфліктні ситуації між її членами та погане матеріальне положення достовірно збільшують ризик ускладненого перебігу розумової відсталості у підлітків.

Також автором вперше було встановлено закономірності впливу супутніх соматичних, неврологічних та психічних захворювань на перебіг розумової відсталості. Зокрема автором встановлено поширеність коморбідної патології серед обраного контингенту на рівні 78,5%, у її структурі переважають розлади поведінки, захворювання кістково-м'язової системи та функціональні розлади рухів.

Крім цього дисертантом вперше було визначено особливості впливу сімейного оточення, умов проживання та рівня збереження інтелекту на показники якості життя та соціального функціонування осіб із легкою розумовою відсталістю підліткового віку.

Практичне значення отриманих результатів

Отримані дані дисертаційної роботи мають велике практичне значення, що ґрунтується на розробленій автором багаторівневій методиці оцінки обмежень адаптації осіб із розумовою відсталістю. Запропонована методика передбачає комплексну оцінку стану обстежуваної особи із його наступної валідизацією в рамках одного із чотирьох рівнів адаптивності.

Не позбавлені практичного значення і розроблені автором програми реабілітації осіб з легкою розумовою відсталістю. Вони розроблені на принципах персоніфікованої допомоги, оскільки передбачають підбір конгруентного комплексу терапевтичних заходів в залежності від індивідуальних показників адаптації кожної особи окремо.

Додають практичного значення дисертаційній роботі сформовані автором принципи реабілітації осіб із розумовою відсталістю, що є універсальними та можуть стати підґрунтям для подальших досліджень у цій сфері.

Лаконічно сформовані практичні рекомендації, що базуються на основних положеннях дисертації, впроваджені в практику роботи Комунального некомерційного підприємства «Обласний клінічний заклад щ надання психіатричної допомоги» Запорізької обласної ради (м. Запоріжжя), Комунального підприємства «Криворізька багатoproфільна лікарня з надання психіатричної допомоги» Дніпропетровської обласної ради (м. Кривий Ріг), Комунального некомерційного підприємства «Клінічна лікарня «ПСИХІАТРІЯ» (м. Київ), Комунального підприємства «Дніпропетровська багатoproфільна клінічна лікарня з надання з надання психіатричної допомоги Дніпропетровської обласної ради» (м. Дніпро).

Теоретичні положення і практичні рекомендації впроваджено у навчальний процес та наукову роботу кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології Запорізького державного медико-фармацевтичного університету та кафедру психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи Харківського національного медичного університету.

Результати оцінки наукового рівня дисертації та публікацій, оцінка структури, змісту та форми дисертації

Дисертаційна робота викладена державною мовою на 151 сторінці друкованого тексту, ілюстровано 8 таблицями і 2 рисунками. Відповідно до вимог оформлення дисертацій, робота автора складається із анотацій українською та англійською мовами, вступу, огляду літератури, матеріалів та методів дослідження, 5 розділів власних досліджень, аналізу і узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаної літератури, що містить 128 джерела (50 кирилицею і 78 латиною) та додатків. Дисертаційна робота написана державною мовою.

У вступі автор обґрунтовує вибір теми дослідження, вказує наукову новизну і практичне значення одержаних результатів. Чітко сформульовані актуальність, мета й задачі дослідження. Відображено особистий внесок дисертанта та представлені дані щодо проведення апробації результатів дослідження дисертаційної роботи.

Перший розділ дисертації є оглядом літератури, в якому наведено аналіз основних наукових публікацій за темою дисертаційної роботи з використанням вітчизняних і іноземних джерел, переважно останніх 5-7 років. В огляді літератури представлені сучасні уявлення стосовно епідеміології, клінічної структури та заходів реабілітації легкої розумової відсталості підліткового віку.

У розділі 2 чітко висвітлений дизайн дослідження, надані клінічні характеристики контингенту дослідження. Достатня кількість осіб із легкою

розумовою відсталістю, включених в дисертаційну роботу, дозволила провести достовірну оцінку отриманих результатів. Слід зазначити, що робота виконана на високому методичному рівні із застосуванням клініко-епідеміологічного, клініко-психопатологічного, психодіагностичного та статистичного методів дослідження.

Розділ 3 автор присвятив визначенню груп анамнестичних факторів, що підвищують ризик виникнення та негативно впливають на перебіг розумової відсталості у підлітків. Окремо варто відмітити, що дисертантом було визначено залежність показників адаптації осіб із легкою розумовою відсталістю підліткового віку від рівня організації їх зайнятості, зокрема, автор вказує, що інклюзивне навчання у освітніх закладах суттєво знижує ризик ускладненого перебігу захворювання.

У розділі 4 автором наведено результати аналізу впливу різних факторів навколишнього оточення на перебіг та семіотичну представленість розумової відсталості у досліджуваного контингенту осіб. Дисертант вказує на вік початку захворювання, його прогресивність, наявність та виразності супутніх психопатологічних розладів, показники інтелекту до моменту повноліття, соціальне оточення та матеріально побутові умови, як на найбільш значимі соціально-гігієнічні фактори, що впливають на перебіг розумової відсталості.

У розділі 5 автором більш детально визначено структуру супутніх соматичних, неврологічних та психічних розладів у обраного контингенту. Дисертант зазначає, що абсолютна більшість обстежених осіб із легкою розумовою відсталістю, мали одне або декілька супутніх захворювань. Серед коморбідної соматичної патології превалюють захворювання кістково-м'язової системи (53,8%) та різноманітні порушення зору (28,%), серед неврологічної патології – функціональні розлади рухів (43,5%) та дизартрія (26,6%), а серед психічних розладів – розлади поведінки (40,9%) та розлади мови (37,0%).

У розділі 6 дисертант оцінив вплив умов проживання на показники задоволеності життям та визначено закономірності між рівнем соціальної адаптації та інтелектуальним зниженням обраного контингенту осіб. Так, Чабанюком С. О. було встановлено, що суб'єктивний рівень якості життя підлітків хворих на розумову відсталість, які проживають разом із родиною, суттєво не відрізняється від аналогічного показнику у осіб, що проживають в спеціалізованих інтернатах. Крім цього автором встановлено, що рівень порушення соціального функціонування обстежених осіб корелює з глибиною когнітивного дефіциту, а його підвищенню сприяють лікувально-реабілітаційні втручання, психоосвіта близького оточення підлітків, допомога в працевлаштуванні та своєчасна медикаментозна корекція.

У розділі 7 автором було представлено методику визначення рівня адаптивності обраного контингенту осіб, а також шість реабілітаційних програм, що базуються на розробленій методиці. Дисертант пропонує визначати ступінь адаптації підлітків із розумовою відсталістю в рамках одного із чотирьох рівнів: дуже низький, низький, задовільний та компенсований. В залежності від визначеного рівня адаптації та спектру супутньої патології обирається одна з шести програм реабілітації для кожної особи окремо. Щодо ефективності розроблених заходів дисертант повідомляє, що після проведення реабілітаційного курсу у 36,4% обстежених відзначались значні поліпшення адаптивних навичок статодинамічних функцій, а у 22,7% – покращились здібності до самообслуговування.

У розділі «Аналіз та узагальненні результатів дослідження» дослідження автор дає глибоко обґрунтований аналіз проведених досліджень, співставляючи його з даними літератури, охоплюючи всі розділи дисертації

Результати дисертаційної роботи відображені у висновках, які витікають із проведеного дослідження та є добре обґрунтованими, відповідають поставленим меті, задачам та змісту дисертації.

Практичні рекомендації чітко сформульовані, логічно витікають з результатів дослідження й реальні для використання.

Список літератури містить 128 джерел (із них кирилицею – 50, латиницею – 78) та відповідає вимогам оформлення дисертації. Переважають джерела за останні 10 років.

Оцінка рівня поставленого наукового завдання та рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджуються комплексним підходом до вирішення поставлених задач, достатньою кількістю підлітків із легкою розумовою відсталістю, включених в дослідження, сучасною статистичною обробкою отриманих результатів, що переконливо доводить достовірність отриманих даних та дозволили повністю виконати поставлені завдання, які сформульовано відповідно до мети досліджень.

Завдяки комплексному підходу до вирішення поставленої у роботі мети, автором повністю розкрито сутність проблеми, що вивчалась, а також обґрунтовано практичні рекомендації.

Дизайн дослідження відповідає принципам доказової медицини.

Представлені в роботі результати та сформульовані на їх підставі наукові положення і висновки оцінюються мною як обґрунтовані та достовірні.

Таким чином, дисертаційна робота Чабанюка Сергія Олександровича відповідає вимогам до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності

Під час рецензування дисертаційної роботи порушення академічної доброчесності не виявлені.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

За матеріалами дисертації опубліковано 11 наукових праць, з них 5 статей, серед яких 4 – у фахових наукових виданнях України (1 стаття відноситься до міжнародної наукометричної бази «Web of Science»); 1 стаття у науковому виданні зарубіжної країни, яка входить до Європейського Союзу (Польща); 6 тез у матеріалах конгресів та конференцій.

Недоліки дисертації щодо її змісту і оформлення

Дисертаційна робота є самостійно виконаною закінченою науковою працею, яка проведена із застосуванням сучасних методів дослідження. Отримані результати дослідження за науковою новизною, практичною значимістю та обґрунтованістю й достовірністю висновків слід вважати такими, що не викликають сумнівів.

Суттєвих зауважень до виконаної дисертаційної роботи немає, окрім наявності в роботі поодиноких стилістичних помилок. Зауваження не є принциповими та не знижують якість проведеного дослідження, науково-практичної цінності дисертаційної роботи і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. У порядку дискусії до дисертантки є наступні запитання:

1. Чи проводили ви додаткові дослідження коефіцієнту IQ у досліджуваних осіб після завершення реабілітаційних програм? Чи була якась динаміка у цьому показнику?

2. Чи отримували особи із супутньою патологією консультації профільних спеціалістів? Та чи мали місце епізоди декомпенсації тої чи іншої супутньої патології серед контингенту дослідження?

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Чабанюка Сергія Олександровича «Легка розумова відсталість у осіб підліткового віку: клініко-віковий, медико-соціальний та

реабілітаційний аспекти», є завершеним самостійно виконаним науковим дослідженням, яке за актуальністю теми, обсягом, методичним рівнем досліджень, теоретичною і практичною цінністю, науковою новизною результатів, об'єктивністю і обґрунтованістю висновків і практичних рекомендацій, повнотою викладення отриманих даних в опублікованих роботах відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та вимогам оформлення дисертацій, затвердженим наказом № 40 Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р., а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

Рецензент

**Доцент кафедри психіатрії,
психотерапії, загальної та медичної
психології, наркології та сексології
Запорізького державного медико-
фармацевтичного університету МОЗ України
кандидат медичних наук, доцент**

А. М. Столяренко

На електронний документ накладено: 1 (Один) підписи чи печатки:
На момент друку копії, підписи чи печатки перевірено:
Програмний комплекс: eSign v. 2.3.0;
Засіб кваліфікованого електронного підпису чи печатки: ПТ Користувач ЦСК-1
Експертний висновок: №05/02/02-1424 від 05.04.2016;
Цілісність даних: не порушена;

Підпис № 1 (реквізити підписувача та дані сертифіката)
Підписувач: СТОЛЯРЕНКО АНДРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ 2142113439;
Належність до Юридічної особи: ФІЗИЧНА ОСОБА;
Код юридичної особи в ЄДР: 2142113439;
Серійний номер кваліфікованого сертифіката: 248197DDFAB977E50400000047EA06017F552804;
Видавець кваліфікованого сертифіката: АЦСК АТ КБ «ПРИВАТБАНК»;
Тип носія особистого ключа: Незахищений;
Тип підпису: Удосконалений;
Сертифікат: Кваліфікований;
Час та дата підпису: 13:45 31.05.2023;
Чинний на момент підпису. Підтверджено позначкою часу для підпису від АЦСК (кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг)